

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ (B)

Σύμφωνα με ορισμένα δεδομένα το ποσοστό κέρδους στη Ελληνική βιομηχανία ξεκίνησε από 18% περίπου το 1955 για να φτάσει σ' ένα ιστορικό μέγιστο το 1970 (30%). Εφεξής ακολούθησε μια ξεκάθαρη πτωτική πορεία για να καταλήξει περίπου σε 3,5% το 1990 (P. Tsaliki and L. Tsoulfidis, 1994, Profitability and accumulation in Greek manufacturing, *International Review of Applied Economics* 8, 46-62). Παρόμοια, ο Henley βρήκε ότι το ποσοστό κέρδους στην Αγγλική βιομηχανία έπεφτε κατά 5% ετήσια (A. Henley, 1989, Aggregate profitability and income distribution in the UK corporate sector 1963-1985, *International Review of Applied Economics* 3, 170-190). Αυτή η πτωτική πορεία του ποσοστού κέρδους εξηγείται από το άνοιγμα στην Ελληνικής αγοράς στην ΕΕ και την απουσία νέων, παραγωγικών επενδύσεων.

Ωστόσο, παρόμοια πτωτική πορεία παρατηρείται και σ' άλλες καπιταλιστικές χώρες όπως στη Γερμανία (A. Reati, 1986, The rate of profit and the organic composition of capital in west German industry from 1960 to 1981, *Review of Radical Political Economics* 18, 56-86) γεγονός, που όπως στη περίπτωση της Αγγλίας, αποδίδεται συνήθως στην άνοδο των εργατικών μισθών και τον συναγωνισμό των εργοδοτών για εργατικά χέρια.

Ο Θ. Λιανός αναλύοντας την περίοδο 1960 – 1983 (T. Lianos, 1992, The Rate of Surplus Value, the Organic Composition of Capital and the Rate of Profit in Greek Manufacturing, *Review of Radical Political Economics* 24, 136-145) καταλήγει ότι “the organic composition of capital follows an increasing trend while the rate of surplus value and the rate of profit fluctuate with no apparent trend. It is also shown that the productivity of labor varies more than the wage rate”.

Με δεδομένο ότι ένα ποσοστό 20% των επιχειρήσεων έκλεισαν μετά το 1981 (P. Tsaliki and L. Tsoulfidis, 1994) το συμπέρασμα αυτό δεν είναι παράδοξο παρόλο που τα στοιχεία και η ανάλυση των P. Tsaliki and L. Tsoulfidis, 1994, είναι πιο πειστικά.

Σύμφωνα με μια μελέτη της Eurostat (*Specialisations within EU manufacturing*, by W. Sura, “Statistics in focus”, 62 / 2009) η Ελληνική οικονομία δεν έχει ιδιαίτερα συγκριτικά πλεονεκτήματα παρά μόνο στον τομέα του άνθρακα και πετρελαίου (9η) πολύ πίσω από τη Βουλγαρία και Ουγγαρία. Σύμφωνα με ορισμένες αισιόδοξες εκτιμήσεις: “The fact that structure is not frozen by high preexisting concentration but is changing; the fact that the emerging equilibrium structure appears highly responsive to SMEs' own strategies for technical adjustment and higher efficiency; the fact that traditional entry barriers such as those generated by capital intensity and product differentiation, appear not to have taken significant effect as determinants of Greek structure, all testify to a relatively flexible condition which can proceed effectively to restructuring for higher international competitiveness” (S. Thomadakis, and V. Droukopoulos,

1996, Dynamic effects in Greek manufacturing: The changing shares of SMEs, 1983–1990, Review of Industrial Organization 11, 69-78).

Σύμφωνα με μια άλλη μελέτη: “ ... for the period 1995-99, just before Greece's entry to the European Monetary Union (EMU). The analysis uses descriptive statistics and regression models and is performed on a longitudinal sample of 6164 firms, classified by size of employment and by manufacturing sector. The results show the dynamic role small- and medium-sized firms play in net employment creation in Greek manufacturing. High technology and capital-intensive manufacturing sectors contribute mostly to net employment growth. Age of the firm is adversely connected to employment growth, while export activity and location of firms contribute significantly in net job creation. Significant determinants to employment growth are firm size, age, profitability, sales growth, reliance on debt and investment in new fixed assets” (F. Voulgaris, T. Papadogonas, and G. Agiomirgianakis, 2005, Job Creation and Job Destruction in Greek Manufacturing, Review of Development Economics 9, 289-301).

Με βάση τα δεδομένα αυτά, είναι ασφαλές να συμπεράνουμε πως η μικρή και μεσαία βιοτεχνία αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του Ελληνικού καπιταλισμού. Πως μετά τη μεγάλη αποβιομηχάνιση της δεκαετίας του '80, το προλεταριάτο είναι βασικά συγκεντρωμένο σε μικρές μονάδες κι' επομένως έρχεται σε μια πιο στενή επαφή με τη μικροαστική τάξη. Τα θετικά της εξέλιξης αυτής είναι πως α) η ίδια η μικροαστική τάξη μπορεί να ριζοσπαστικοποιηθεί πιο εύκολα και β) η κρίση του καπιταλισμού χτυπώντας με ιδιαίτερη σφοδρότητα τη μικρή βιοτεχνία και βιομηχανία δεν μπορεί παρά να οδηγήσει σε μια αντικειμενική όξυνση των αντιφάσεων και των αδιεξόδων του Ελληνικού καπιταλισμού. Εξάλλου, η μακροχρόνια πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους στην Ελλάδα, την ΕΕ και τις ΗΠΑ σηματοδοτεί τα αναπόφευκτα αδιέξοδα του συστήματος με τον πιο ουσιαστικό κι εκρηκτικό τρόπο.

Η Ελληνική οικονομία είναι πλέον μια οικονομία των υπηρεσιών εφόσον πάνω από το 40% του ΑΕΠ παράγεται στον τομέα των «υπηρεσιών» που συμπεριλαμβάνουν τον τραπεζικό και χρηματιστικό τομέα. Ο τομέας αυτός και η απασχόλησή του είναι, κατ' αρχήν, εξαιρετικά ευάλωτοι στη συγκυρία και την κρίση. Από την άλλη μεριά, με τις τεράστιες διαφορές στα επιτόκια καταθέσεων και δανεισμού (spreads) ευθύνονται για την κρίση των νοικοκυριών και τη μείωση της ζήτησης. Μια τέτοια οικονομία, μ' άλλα λόγια, δεν είναι παρά «φτερό στον άνεμο» της παγκόσμιας συγκυρίας κι ένας αντικειμενικός αδύναμος κρίκος της αλυσίδας του παγκόσμιου καπιταλισμού και της ναυαρχίδας του, του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η θεμελιώδης μεταστροφή στην παραγωγική δομή σημαίνει και μια αντικειμενική στροφή στην «εικόνα» και την πραγματικότητα του «Ελληνα μικροαστού». Ενώ η δεκαετία του 1960 οδήγησε σε μια μαζική εσωτερική μετανάστευση για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της αναπτυσσόμενης βιομηχανίας, η αποβιομηχάνιση μετά τη δεκαετία του '80, έφερε το αστικό κράτος μπροστά σε προφανή οικιστικά και οικονομικά αδιέξοδα. Τα οικιστικά αδιέξοδα γίνονται φανερά με την επέκταση προς τα προάστια της Αττικής, τα Μεσόγεια και τις πυρκαγιές. Τα οικονομικά αδιέξοδα γίνονται προφανή, για την πραγματικότητα του «Ελληνα μικροαστού» με τη ποιοτική

υποβάθμιση της ζωής στις συνοικίες, τη διάλυση του οικιστικού και κοινωνικού ιστού, τα τεράστια κενά στην κοινωνική προστασία και τις ίδιες τις στοιχειώδεις υποδομές.

Το συμπέρασμα αυτής της ταξικής ανάλυσης κορυφώνεται στο αγωνιώδες αλλά λανθασμένο ερώτημα: «Που είναι το κράτος;». Είναι παντού και πουθενά. Πουθενά με την έννοια ότι οι υποδομές και η ποιότητα ζωής της εργατικής και μικροαστικής τάξης δεν ενδιαφέρει το κράτος. Παντού, με την έννοια τόσο της αδιαφορίας του όσο και της παρουσίας του στη συντριβή των κοινωνικών αγώνων, των εξεγέρσεων, τον «εξευμενισμό» της μικροαστικής τάξης με τα παραμύθια περί προστασίας τους από την εξεγερμένη νεολαία και την εργατική τάξη ή την αγροτιά. Για την πραγματικότητα του «Ελληνα μικροαστού», οι αγώνες των εργατών της ΛΑΡΚΟ, της νεολαίας του Δεκέμβρη και των ροδακινοπαραγωγών είναι απλές «ειδήσεις» και όχι μέρος της πραγματικότητας γιατί απλούστατα έτσι επιδιώκει το αστικό κράτος και τα «παντοδύναμα» ΜΜΕ που στέκονται στο πλάι του με τα κάθε λογής εκδοτικά και κατασκευαστικά συμφέροντα.

Η ίδια η εικόνα έχει διασπαστεί και έχει τεμαχισθεί από τα ΜΜΕ που δεν επιτρέπουν μια συνολική θεώρηση της κρίσης του καπιταλισμού παρά μόνον αποσπασματική πληροφόρηση, χαλιναγωγημένη ενημέρωση και δοσομετρημένη αγανάκτηση.

Με βάση αυτή την ανάλυση πρέπει να καταλάβει κανείς τις όποιες ιδιομορφίες της μικροαστικής τάξης και τον ιστορικό, μεσοβέζικο ρόλο της. Μέσα στην ίδια τη μικροαστική τάξη θα συναντήσει κανείς όλων των ειδών τα στρώματα, από τον πωλητή του δρόμου μέχρι τον μικρο - καπιταλιστή που απασχολεί ένα - δυο εργαζόμενους.

Γενικά, η μικροαστική τάξη δεν παράγει υπεραξία (υπάρχουν κι εξαιρέσεις ασφαλώς αλλά δεν καθορίζουν τις χονδρικές γραμμές που χαράσσουμε δω). Είναι η παγκόσμια ανακατανομή της υπεραξίας εκείνη που μετρά σε τελευταία ανάλυση, κι αυτή γίνεται βέβαια μέσω των αγορών.

Έννοιες όπως του "πνευματικού προλεταριάτου" κλπ είναι μεν συμπαθείς αλλά δεν έχουν μεγάλη σχέση με το "Κεφάλαιο" του Μαρξ και δεν παύουν να είναι υπερβολικές. Ένα άλλο παράδειγμα είναι εκείνο του υπάλληλου (μισθωτού) σε κάποιο σούπερ μάρκετ, ας πούμε. Διεκπεραιώνει μια δουλειά, αλλά δεν παράγεται υπεραξία -σύμφωνα με την κλασική έννοια. Αυτό δημιουργεί δυο "προβλήματα".

Πρώτον, δεν είναι εύκολο να το δεχτεί κανείς.

Δεύτερον, με ποιον τρόπο τέτοια στρώματα θα ριζοσπαστικοποιηθούν αφού δεν παράγουν υπεραξία και δεν υφίστανται "εκμετάλλευση" με την κλασική έννοια (παρά τους διάφορους βούρδουλες και τα απίστευτα ωράρια); Για ορισμένους η μαρξιστική ανάλυση εδώ χρειάζεται μια αναθεώρηση κι ένα πιο προσεκτικό κοίταγμα και είναι μια θεμιτή απαίτηση, αλλά δεν υπάρχουν ελπίδες να γίνει κάτι τέτοιο. Η διάκριση του Μαρξ ανάμεσα σε παραγωγή του προϊόντος και διακίνηση, μεταφορά του κλπ είναι ξεκάθαρη όπως εξίσου ξεκάθαρη είναι και η ανάλυσή του ανάμεσα σε παραγωγική και μη παραγωγική εργασία. Ωστόσο, όποιος θέλει να μιλήσει για τον "Ελληνα του καναπέ", τον "συντηρητισμό" του κλπ εδώ θα βρει την υλική βάση

του φαινομένου, στηριγμένη σε μια πραγματική, αντικειμενική και ταξική βάση και όχι μεταφυσικές ιδεοληψίες ή αυθαίρετες νοητικές κατασκευές.

Η απάντηση είναι πως τέτοια στρώματα θα ριζοσπαστικοποιηθούν αναπόφευκτα όσο βαθαίνει η κρίση του καπιταλισμού, όσο βλέπουν στο σύστημα την έλλειψη κάθε προοπτικής και στο πρόγραμμα της εργατικής τάξης και των συμμάχων της τη μόνη ελπίδα για έναν νέο κόσμο χωρίς εκμετάλλευση, χωρίς αβεβαιότητα, έναν κόσμο γεμάτο υποσχέσεις για να γίνει ο καθένας αυτό που είναι, κι' αυτό που ο καθένας είναι να γίνει υλική πραγματικότητα γι' αυτόν και την κοινωνία ολόκληρη: Το πρόγραμμα, δηλαδή, του Μαρξ για μια ανθρώπινη κοινωνία που δεν είναι παρά το πρόγραμμα μιας κοινωνικοποιημένης ανθρωπότητας (Θέση X για τον Φόϋερμπαχ). Αυτή η θέση, που συναντάται και στο «Εβραϊκό ζήτημα» είναι βασική. Κανείς δεν μπορεί ν' αλλάξει τον εαυτό του αν δεν αλλάξει η κοινωνία και με την αλλαγή της κοινωνίας οι συνειδήσεις κι οι ρόλοι θα πρέπει ν' αλλάξουν κι αυτοί με τη σειρά τους.

Δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε με απόψεις όπως: «Οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής ήταν κυρίαρχες στην Ελλάδα καθ' όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα. Μεταπολεμικά ο καπιταλισμός διείσδυσε σε όλους τους τομείς και σφαίρες της υλικής παραγωγής, εισέβαλε ορμητικά στην αγροτική οικονομία και επεκτάθηκε στη σφαίρα των υπηρεσιών. Εκτόπισε οριστικά όλες τις προκαπιταλιστικές μορφές οικονομίας. Οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής επικράτησαν πλέον σε όλους τους τομείς της οικονομίας και σε όλες τις γωνιές της χώρας. Εκτός από αυτή, την «εκτατική» ανάπτυξη, σημειώθηκε μια εντυπωσιακή «εντατική» ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού, μέσα από τις τεράστιες διαρθρωτικές αλλαγές που συντελέστηκαν τις 4 τελευταίες δεκαετίες» (κείμενο της Κ.Ο. Ανασύνταξη, «Ελληνικός καπιταλισμός και επαναστατική στρατηγική»). Η αντίρρησή μας είναι ότι η καπιταλιστική ολοκλήρωση συντελέστηκε κιόλας από τις αρχές του XX αιώνα, ότι τότε απέκτησε τα βασικά του δομικά χαρακτηριστικά, σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά που κληρονόμησε από το παρελθόν για να είναι σήμερα στο ανώτερο στάδιο του, το ιμπεριαλιστικό όπως το ανέλυσε ο Λένιν.

Ούτε μπορεί κανένας να συμφωνήσει με αναλύσεις της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, πολλές φορές εκ του προχείρου, όπως: «Ο ελληνικός καπιταλισμός μέσα στην κρίση αναδεικνύει τις ιδιαίτερες αδυναμίες του (ύφεση, δημοσιονομική κατάρρευση, υπερχρέωση), που δεν εκδηλώνονται μόνο με νέα επίθεση στην εργατική τάξη, αλλά και με βίαιη υποβάθμιση της θέσης και των άλλων λαϊκών στρωμάτων» (Η Διακήρυξη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ για τις Ευρωεκλογές, 2009, τμήμα Γ3). Αν αυτές οι «ιδιαιτερες αδυναμίες» δεν κατανοηθούν σαν αδυναμίες του ιμπεριαλισμού στο σύνολό του, δεν υπάρχει καμιά ελπίδα για μια σωστή ταξική ανάλυση. Εξίσου ακατανόητη είναι και η πρόταση που ακολουθεί: «Μπλεγμένος σε ένα σύνολο τέτοιων αντιθέσεων, με σοβούσα την κρίση εκπροσώπησης του πολιτικού συστήματος, με την οικονομική κρίση να διαπλέκεται με την πολιτική κρίση, ο ελληνικός καπιταλισμός και τα διάφορα κέντρα του αναζητούν πολιτικές λύσεις με τις οποίες συγκρούεται και θα συγκρουστεί το κίνημα» (ό.π.).

Όπως διαβάζουμε σε μια ανάλυση της «Μαρξιστικής Φωνής»: «Τα πρώτα ελληνικά κεφάλαια συσσωρεύτηκαν την προηγούμενη περίοδο έξω από την χώρα, κύρια από Έλληνες εμπόρους, εφοπλιστές και τραπεζίτες, που σαν συνεργάτες των μεγάλων καπιταλιστικών οίκων της εποχής (Αγγλίας, Γαλλίας, Γερμανίας) κυριάρχησαν στην Αίγυπτο, την Μ. Ασία, τη Μαύρη Θάλασσα μέχρι και τη Ρουμανία. Από την δημιουργία τους λοιπόν οι έλληνες καπιταλιστές ήταν μεσίτες, έμποροι και μεταπράτες εξαρτημένοι από το μεγάλο ξένο κεφάλαιο. Δεν θέλησαν ποτέ να δημιουργήσουν μια σοβαρή βιομηχανική υποδομή και ό,τι έκαναν είχε έναν αρπαχτικό χαρακτήρα» («Η ιστορία του ελληνικού εργατικού κινήματος»). Το γεγονός ότι η πρωταρχική συσσώρευση έγινε στον XVIII αιώνα από το εφοπλιστικό κεφάλαιο, αντικειμενικά δεν θα σήμαινε πολλά πράγματα, αν αυθαίρετα δεν κατέληγε η ανάλυση στο συμπέρασμα πως οι Έλληνες καπιταλιστές «ό,τι έκαναν είχε έναν αρπαχτικό χαρακτήρα» και πως μάλιστα «δεν θέλησαν ποτέ να δημιουργήσουν μια σοβαρή βιομηχανική υποδομή». Τέτοια επιχειρήματα που ανάγονται στη «θέληση» της αστικής τάξης δεν είναι ποτέ σωστά. Το κεφάλαιο, μέσα στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας, θ' αναζητήσει τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα, θα χρησιμοποιήσει τις αγορές για να καταλήξει σ' έναν ορισμένο τύπο καπιταλιστικής ανάπτυξης, με ή χωρίς βιομηχανικές υποδομές και με ή χωρίς τραπεζιτικό, χρηματοπιστωτικό ή εφοπλιστικό κεφάλαιο. Όλα θα κριθούν στη σφαίρα του παγκόσμιου ανταγωνισμού, του παγκόσμιου καταμερισμού της εργασίας και την παγκόσμια αναδιανομή της υπεραξίας από τον ιμπεριαλισμό. Οδηγούμαστε με τον τρόπο αυτό σε λανθασμένα συμπεράσματα:

«Η καθυστέρηση του ελληνικού καπιταλισμού επέδρασε αποφασιστικά πάνω στο χαρακτήρα και την οργανωτική και πολιτική διαμόρφωση της εργατικής τάξης στη χώρα μας. Επειδή ακριβώς η ελληνική αστική τάξη γεννήθηκε γερασμένη, οικονομικά αδύναμη, πολιτικά αντιδραστική και εξαρτημένη από το ξένο κεφάλαιο, το ελληνικό εργατικό κίνημα -που δεν γνώρισε ποτέ μια μακρόχρονη «ειρηνική» περίοδο ανάπτυξης όπως στις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες, από τα πρώτα του βήματα αναγκάστηκε να πάρει το δρόμο του αγώνα και της επανάστασης. Ανδρώθηκε έτσι μέσα σ' ένα αγώνα ύπαρξης, που θα του δώσει την μαχητικότητα και την κινητικότητα που το χαρακτηρίζει σ' όλη του την ιστορία και εξηγεί την έλλειψη ριζών του ρεφορμισμού. Συνδύασε την εκρηκτικότητα του χθεσινού αγρότη με την προλεταριακή αντοχή – κάτι που το έκανε ιδιαίτερα επικίνδυνο για την αστική εξουσία, παρά την οργανωτική αδυναμία που του επέβαλε η έλλειψη μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, η καταπίεση του κράτους και ο γρήγορος πολιτικός εκφυλισμός του νεαρού εργατικού κόμματος (ΣΕΚΕ-ΚΚΕ), που έχτισε με τόσους κόπους και θυσίες» (ό.π.).

Η υποτιθέμενη «καθυστέρηση του ελληνικού καπιταλισμού» είναι μια θεώρηση που δεν προκύπτει από κανένα στοιχείο των αρχών του XX αιώνα και την περίοδο ακόμη του Τρικούπη. Η αντίληψη ότι «η ελληνική αστική τάξη γεννήθηκε γερασμένη, οικονομικά αδύναμη, πολιτικά αντιδραστική και εξαρτημένη από το ξένο κεφάλαιο» είναι επίσης λανθασμένη. Η Ελληνική αστική τάξη του XVIII αιώνα είχε μια Ευρωπαϊκή διάσταση μέσα από το εμπορικό ναυτικό, τις μεγάλες συμφωνίες που έκλεινε με την Οθωμανική αυτοκρατορία, την Αγγλία και τη Γαλλία καθώς και τον σαφή πολιτικό ρόλο που έπαιξε στους ναυτικούς αποκλεισμούς της εποχής. Ήταν μια Ελληνική αστική τάξη που δεν περιορίστηκε στα όρια του Ελληνικού κράτους, που εξάλλου δεν είχαν ακόμη διαμορφωθεί, αλλά ήταν και μια αστική τάξη με σαφή Βαλκανικό και Ευρωπαϊκό προσανατολισμό.

Τα επιχειρήματα περί «γερασμένης, οικονομικά αδύναμης, πολιτικά αντιδραστικής και εξαρτημένης από το ξένο κεφάλαιο» δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας και του προλεταριάτου στις αρχές του XX αιώνα και τα τέλη του XIX αναίρουν τους δυο πρώτους χαρακτηρισμούς. Η «εξάρτηση» από το ξένο κεφάλαιο δεν ήταν στην πραγματικότητα αυτό που κάθε καπιταλισμός ήταν στις αρχές του XX αιώνα όπως διαπίστωσε ο ίδιος ο Λένιν: Ένας καπιταλισμός, σ' ένα ορισμένο στάδιο του ιμπεριαλισμού, που με την ανάπτυξη του υπερεθνικού μονοπωλίου και την κατάργηση του «ελεύθερου» συναγωνισμού πέρασε πια σε μια ορισμένη θέση στη συνολική διάταξη του ιμπεριαλισμού.

Φυσικά, στις αρχές του XX αιώνα ήταν ήδη αργά για μια οποιαδήποτε αστική τάξη να είναι «πολιτικά προοδευτική». Η εποχή που η αστική τάξη έπαιξε έναν προοδευτικό ρόλο ενάντια στην φεουδαρχία στην Ευρώπη και ιδίως στη Γαλλία και την Αγγλία, είχε παρέλθει χωρίς επιστροφή για την Ελλάδα. Ο προοδευτικός της ρόλος εξαντλήθηκε στον αγώνα ενάντια στην Οθωμανική αυτοκρατορία, τη πιο βάρβαρη μορφή φεουδαρχίας, τις ευρωπαϊκές ιδέες, τον βαλκανικό της προσανατολισμό, δηλαδή ακριβώς εκείνες τις κατευθύνσεις προς τις οποίες την έσπρωχνε το εμπόριο και τα αντικειμενικά της συμφέροντα. Η Ελλάδα δεν γνώρισε μια «Κομμούνα» ή την ανεξάρτητη ταξική οργάνωση του προλεταριάτου στα μέσα ή στα τέλη του XIX αιώνα.

Όχι όμως γιατί είχε μια αστική τάξη «γερασμένη, οικονομικά αδύναμη, πολιτικά αντιδραστική και εξαρτημένη από το ξένο κεφάλαιο» αλλά γιατί είχε διαφορετική αστική τάξη, στηριγμένη στην ανάπτυξη της πάνω στα συγκριτικά πλεονεκτήματα που υπήρχαν εκείνη την εποχή με δεδομένο τον παγκόσμιο καταμερισμό –προτού σαφώς ο καπιταλισμός περάσει στο ιμπεριαλιστικό του στάδιο. Μόλις πέρασε, στις πρώτες δυο δεκαετίες του XX αιώνα, η Ελλάδα κατέλαβε κι' αυτή τη θέση της στον παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό συνασπισμό γιατί πρώτα κατέλαβε τη θέση του στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας του καπιταλισμού, η αστική της τάξη.

Με το κίνημα του 1909 οι μάζες βγαίνουν δυναμικά στο προσκήνιο σε ότι θα χαρακτηρίζαμε σαν «Ελληνικό 1905». Η χρεοκοπία της βασιλείας, η ατολμία να υπάρξει ένα δημοκρατικό σύνταγμα και αναδασμός (λύση του αγροτικού) μαζί με τον αλτρωτισμό οδήγησαν σ' αυτήν την εκρηκτική εξέλιξη με τη βοήθεια του στρατού, δεδομένης της έλλειψης ενός συγκροτημένου αστικού κόμματος. Το κενό αυτό καλύφθηκε από τον Βενιζέλο και το «Κόμμα των Φιλελευθέρων» αργότερα, στα 1910. Στην περίοδο του μεσοπολέμου τα στρατιωτικά πραξικοπήματα διαδέχονταν το ένα το άλλο με αφορμή τον κωνσταντινισμό και τη βασιλεία, αλλά στην ουσία, η υλική βάση, η ταξική πλατφόρμα πάνω στην οποία διαδραματίστηκε το δράμα του μεσοπολέμου δεν ήταν άλλο από την επιθυμία της αστικής τάξης να διαδραματίσει έναν σαφή, συνεπή και καθορισμένο ρόλο στα πολιτικά πράγματα, μέσα στη δίνη των αντιφάσεων του ιμπεριαλισμού που άλλοτε έσπρωχνε προς την «Αντάντ» και άλλοτε προς τις «Κεντρικές Δυνάμεις» σε μια προσπάθεια να ξαναμοιρασθεί ο κόσμος και τα κέρδη.

Οι ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί δεν μπορούσαν ν' αφήσουν την Ελλάδα στο περιθώριο για λόγους οικονομικούς αλλά και γεωστρατηγικούς. Η αιτία των δεινών δεν ήταν ότι η Ελλάδα και η αστική της τάξη αποτέλεσαν έρμαιο τάχα των ιμπεριαλιστών, αλλά ίσα ίσα ότι η αστική τάξη είχε ή ήθελε να έχει πολύ ξεκάθαρες αντιλήψεις για τον ρόλο της μέσα στα πλαίσια του ιμπεριαλισμού και του παγκόσμιου καταμερισμού.

Στη δεκαετία του 1920 οι ταξικοί αγώνες δεν έχουν προηγούμενο. Οι αντικειμενικές συνθήκες είναι περισσότερο από ώριμες. «Η οικονομική κρίση χειροτέρευσε. Σ' ένα χρόνο (1920-21) ο τιμάρριθμος ανέβηκε 30-50%. Η φορολογία από 480 εκατ. έφτασε τα 632. Η εξαθλίωση των εργατών πλούτιζε την αστική τάξη. Μεταξύ 1919-21 οι έλληνες εφοπλιστές αγόρασαν 200 νέα καράβια. Δεκαέξι ελληνικές τράπεζες αύξησαν τα κέρδη τους κατά 60% μέσα στο 1921. Μόνο η ΕΤΕ πρόσθεσε 494 εκατ. δρχ. στα αποθεματικά της, δηλαδή όσο σχεδόν όλη η φορολογία του ελληνικού λαού για ένα χρόνο. Οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις έπαιρναν περίπου το 25% της υπεραξίας που παρήγαγαν, ενώ οι μέτοχοι το 75%»(Δημ.Λιβιεράτος: «Το ελληνικό εργατικό κίνημα 1918-23»).

Η γοργή ανάπτυξη των ταξικών αγώνων κατά ένα μέρος μόνο μπορεί να χρεωθεί στο ΣΕΚΕ, στο ΚΚΕ και τη ΓΣΕΕ, ενώ κατά ένα μεγαλύτερο μέρος οφείλεται στην ίδια την αντικειμενική ωρίμανση του καπιταλισμού, της θέσης της Ελληνικής αστικής τάξης μέσα στον ιμπεριαλιστικό συσχετισμό και ακόμη και στο αυθόρμητο στοιχείο της πάλης. Στην περίοδο 1924-1929 έχουμε τη χρυσή εποχή του Ελληνικού καπιταλισμού.

«Το 1917 (ο πληθυσμός ήταν 4.8 εκατ.) υπήρχαν 2.000 βιομηχανικές και βιοτεχνικές επιχειρήσεις, με αξία εγκαταστάσεων 200 εκατ. και βιομηχανικής παραγωγής επίσης 200 εκατ. Το 1929 (πληθυσμός 6,2 εκατ.) οι επιχειρήσεις είχαν διπλασιαστεί (4.000), η αξία των εγκαταστάσεων έφτασε τα 560 εκατ. και της παραγωγής τα 480 εκατ. Στην άνοδο αυτή αποφασιστικό ρόλο έπαιξε – ιδιαίτερα μετά το 1920- το ντόπιο και ξένο τραπεζιτικό κεφάλαιο (Τράπεζα «Χάμπρο»). Υπολογίζεται ότι το ξένο κεφάλαιο (εγγλέζικο και γαλλικό) είχε τοποθετήσει αυτή την περίοδο σε διάφορες επιχειρήσεις γύρω στα 375 εκατ. χρυσά φράγκα» («Μαρξιστική Φωνή», όπ.π.). Αν και η ανάλυση αυτή είναι ελλιπής και χρειάζεται εδώ περισσότερη τεκμηρίωση, η ανάπτυξη του καπιταλισμού στην Ελλάδα και η λειτουργία του παγκόσμιου χηματοπιστωτικού κεφαλαίου μας δείχνουν εδώ πως ήδη έχουμε έναν ώριμο καπιταλισμό, στις απαρχές του ιμπεριαλιστικού του σταδίου. Επαναλαμβάνουμε πως τέτοια στοιχεία είναι ελλιπή και πρέπει να επανέλθουμε με πιο τεκμηριωμένη ανάλυση ειδικά μετά την απορρόφηση της μεγάλης κρίσης των προσφύγων του 1922.

Δεν μπορούμε πχ να κάνουμε λογικές υπερβάσεις του εξής τύπου:

«Η ανάπτυξη όμως αυτή του ελληνικού καπιταλισμού ήταν τη ίδια ώρα από τη φύση της μίζερη και ευκαιριακή. Συγκεντρώθηκε κύρια στην ελαφρά βιομηχανία και τη βιοτεχνία. Ήταν χωρίς υποδομή

και χωρίς μακρόχρονες προοπτικές. Είχε ένα χαρακτήρα αρπαχτικό, μ' αποτέλεσμα τα μεγάλα κέρδη του ντόπιου και ξένου κεφαλαίου να τοποθετούνται για σιγουριά στο εξωτερικό. Έτσι, η κρίση που συγκλόνισε τον καπιταλισμό παγκόσμια το 1929-31, αποκάλυψε και τον σαθρό και εξαρτημένο χαρακτήρα του ελληνικού καπιταλισμού. Μεταξύ 1929 και 1934 οι εξαγωγές της χώρας μειώθηκαν κατά 70% και η επίσημη ανεργία έφτασε το 1934 τους 180.000. Το 1932 το εξωτερικό χρέος έφτασε στα 100 δολ. κατά κεφαλή (περισσότερο από το ετήσιο εθνικό εισόδημα) και μόνο για την κάλυψη των τοκοχρεολυσίων χρειάζονταν το 40-50% του προϋπολογισμού. Τον ίδιο χρόνο η Ελλάδα αναγκάστηκε τελικά να κηρύξει μερική χρεοκοπία» («Μαρξιστική Φωνή», όπ.π.).

Η λογική ανακολουθία βρίσκεται στο γεγονός πως βιομηχανικές χώρες, χώρες του αναπτυσσόμενου καπιταλισμού αντιμετώπισαν τα ίδια και χειρότερα προβλήματα. Το βασικό, επομένως, πρόβλημα της «σαθρότητας» δεν μπορεί να έγκειται στα παγκόσμια συγκριτικά πλεονεκτήματα που ευνόησαν την ελαφρά βιομηχανία και την «έλλειψη υποδομών». Κανένα από τα δυο δεν είναι σωστό, καταρχήν.

Δεύτερον, η διάχυση των κρίσεων χτυπά με την ίδια σκληρότητα τη βαριά και την ελαφρά βιομηχανία στον καπιταλισμό. Το ζητούμενο για την αστική τάξη δεν είναι με ποιον τρόπο θα οργανώσει την κατανομή των πόρων ανάμεσα σε ελαφρά βιομηχανία, βαριά βιομηχανία, υπηρεσίες και γεωργία. Τέτοια προβλήματα της ήταν αδιάφορα τόσο στην εποχή του «ελεύθερου» συναγωνισμού όσο και στην εποχή του υπερεθνικού μονοπωλίου και του ιμπεριαλισμού. Η αστική τάξη, πάνω απ' όλα, δεν οργανώνει την ανάπτυξη και δεν «σχεδιάζει», δεν «σκέφτεται» έστω και έμμεσα κάτω από την «εξάρτηση» της από το ξένο κεφάλαιο. Η αστική τάξη σε κάθε χώρα και σε διεθνές επίπεδο δεν ενδιαφέρεται παρά για τη μεγιστοποίηση του κέρδους της, το ποσοστό του κέρδους της και τ' αποτελέσματα που τελικά θα εισπράξει μέσα από τον μηχανισμό των παγκόσμιων αγορών, την παγκόσμια ανακατανομή της υπεραξίας (σε αγοραίες τιμές) και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα (δηλ. σε ποιους τομείς θα στραφεί για να βελτιώσει την κερδοφορία της).

«Η αστική δημοκρατία στην Ελλάδα μοιάζει με ένα πρόωρα γερασμένο άνδρα που έζησε λίγο και πεθαίνει γρήγορα, δίχως να δώσει στο προλεταριάτο ούτε έστω καν τις δημοκρατικές ελευθερίες που γνώρισαν οι ευρωπαϊοί εργάτες» έλεγε ο Παντελής Πουλιόπουλος και με βάση όσα είπαμε δεν είχε καθόλου άδικο. Η αστική τάξη σχηματίστηκε, καταρχήν, έξω από τα όρια του Ελληνικού κράτους τον XVIII αιώνα όπως μας έδειξε ο Σεραφείμ Μάξιμος στο έργο του «Η αυγή του Ελληνικού Καπιταλισμού».

Στα μέσα και τέλη του XIX αιώνα, το αγροτικό πρόβλημα, η βασιλεία, η «τευτονική νοοτροπία» του Παλατιού που μας φόρτωσαν οι Μεγάλες Δυνάμεις, δεν ανέστρεψαν μεν την πορεία του καπιταλισμού αλλά δεν οδήγησαν γρήγορα σε μια αστικοδημοκρατική επανάσταση παρά μόνο στα 1909. Το «Κόμμα των Φιλελευθέρων» ιδρύθηκε στα 1910 και όταν ο καπιταλισμός μεσουρανούσε στην Ελλάδα, μια δεκαετία αργότερα, καταβαραθρώθηκε εκλογικά, εξαιτίας της

κόπωσης των μαζών από τον πόλεμο και την αφύπνιση του Ελληνικού προλεταριάτου. Η παγκόσμια κρίση του 1929-30 οδήγησε στον φασισμό πολλές χώρες μαζί και την Ελλάδα γιατί νέες δυνάμεις είχαν αρχίσει ν' ανέρχονται στον παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό καταμερισμό – δυνάμεις που συν τοις άλλοις κρατούσαν τη σημαία του αγώνα ενάντια στον μπολσεβικισμό και υπόσχονταν την έξοδο από τη μεγάλη κρίση, με μέτρα που ο Κέυνς αντέγραψε και θεωρητικοποίησε στη μεγάλη του συμβολή στις οικονομικές επιστήμες.

Θα ήταν ασυγχώρητο σφάλμα να δει κανείς σ' αυτή την ιστορική αναδρομή την Ελλάδα σαν μια αποικία, ένα προτεκτοράτο ή ένα «εξαρτημένο έθνος». Ο χαρακτήρας της πρέπει να προσδιορισθεί αποκλειστικά και μόνο από τη θέση που η αστική της τάξη είχε στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας του καπιταλισμού και τη σχετική της θέση στην ιμπεριαλιστική διαβάθμιση. Η Ελληνική αστική τάξη, αντικειμενικά, είχε πάντοτε έναν συγκεκριμένο και διόλου ευκαταφρόνητο ρόλο στον καταμερισμό για τον οποίο γράφουμε και την αντανάκλασή του (με τη διαλεκτική έννοια) στην ιμπεριαλιστική διάταξη των δυνάμεων.

Μπορεί ο Βενιζέλος να επιβλήθηκε με την πολιτική των Γαλλικών κανονιοφόρων. Μπορεί οι μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις να είχαν πάντα μια ανάμιξη στην πολιτική του Παλατιού ή της κυβέρνησης. Αλλά, σε τελευταία ανάλυση, η θέση της Ελληνικής αστικής τάξης στον παγκόσμιο καταμερισμό και την ιμπεριαλιστική διάταξη, καθόρισε και την αντιμετώπισή της από τις μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις, την «Αντάντ», τις «Κεντρικές Δυνάμεις» κι αργότερα τον «Αξονα» και την Αγγλία.

Η «εξάρτηση» της Ελλάδας δεν υπήρξε ποτέ παρόμοια με την αποικιοκρατία στην Ινδία ή την εξάρτηση διάφορων κεντροευρωπαϊκών χωρών από το Ράιχ. Η «εξάρτηση» της Ελλάδας καθορίστηκε υλικά και αντικειμενικά με εδραία της βάση, για να το ξαναπούμε, τη θέση της Ελληνικής αστικής τάξης στον παγκόσμιο καταμερισμό και την ιμπεριαλιστική διάταξη.

Όπως γράφεται, από μια αστική σκοπιά: «Οι καλύτερες εποχές της ελληνικής βιομηχανίας ήταν εποχές μάλλον στενότητας στην αγορά εργασίας, όπως είναι η περίοδος της πρώτης δεκαετίας του 20ού αιώνα, όταν βρισκόταν σε εξέλιξη το μεγάλο μεταναστευτικό κύμα προς την Αμερική και όπως είναι η δεκαετία του 1960, όταν βρισκόταν σε εξέλιξη η μετανάστευση στη Γερμανία. Οι δε πρωτοπόροι της ελληνικής βιομηχανίας υπήρξαν σε όλες τις εποχές οι επιχειρήσεις που επένδυσαν στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό, στην ποιότητα και στην καινοτομία σε νέα προϊόντα. Θα κλείσουμε με μια σκέψη για την εικόνα της βιομηχανίας στην ελληνική κοινωνία που επίσης εκβάλλει στο παρόν. Η βιομηχανία δεν έγινε ευρύτερα αποδεκτή στην Ελλάδα και δεν αγαπήθηκε από τις εκάστοτε πολιτικές εξουσίες και αυτό είναι μια πολύ παλιά ιστορία. Ο Λεόντιος Οικονομίδης διεκδικούσε ήδη το 1920 «την ηθική αποκατάσταση της βιομηχανίας εις τη συνείδηση της κοινωνίας». Είναι δικά του τα λόγια. Η βιομηχανία έφερνε μαζί της ανατροπές και ανακατατάξεις που δεν γίνονται εύκολα αποδεκτές από άλλες μερίδες των αστικών στρωμάτων, ούτε από πολιτικούς που νοσταλγούσαν τα χειραγωγήσιμα μικρο-ιδιοκτητικά αγροτικά στρώματα και την αδιαφοροποίητη οικονομία της σταφίδας» (Χριστίνα Αγριαντώνη, «Οι σχέσεις βιομηχανίας και κράτους», Οικονομική Επιθεώρηση 75, 2009).

Για τη Χαλυβουργική πχ διαβάζουμε την ακόλουθη εξιδανικευμένη παρουσίαση:

«Έτσι πανομοιότυπη με αρκετές άλλες περιπτώσεις αυτοδημιούργητων επιχειρηματιών είναι και αυτή του Θεόδωρου Α. Αγγελόπουλου. Πρόκειται για τον ιδρυτή της Χαλυβουργικής ΑΕ που για ορισμένες δεκαετίες σταδιοδρόμησε ως η σημαντικότερη βαριά βιομηχανία στην Ελλάδα και παράλληλα η λειτουργία της συνδέθηκε με τη μεταπολεμική ανοικοδόμηση. Είναι γεγονός ότι από τα τέλη του 19ου αιώνα (1871) χρονολογούνται οι πρώτες απόπειρες για τη δημιουργία βιομηχανία χάλυβος και σιδήρου με πρωταγωνίστρια την Ελληνική Μεταλλευτική Εταιρεία. Οι απόπειρες επαναλήφθηκαν χωρίς επιτυχία στη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Και τελικώς ευοδώθηκαν μόλις το 1963. Ο Θ. Α. Αγγελόπουλος, πατέρας του Δημητρίου, του Παναγιώτη (σήμερα του μοναδικού εν ζωή), του Ιωάννη και του Αγγελου (εκ των «σοφών της οικονομίας»), ήλθε το 1918 στην Αθήνα από το χωριό του, τη Βλαχοράπη της ορεινής Αρκαδίας, για να δουλέψει ως υπάλληλος στο κατάστημα σιδηρικών του κουνιάδου του Ιωάννη Παπαθανασίου (πρόκειται για τον παππού του ως πρόσφατα πρόεδρου του ΕΒΕΑ κ. Ι. Παπαθανασίου). Το 1922 φέρνει κοντά του όλη την οικογένεια και τρία χρόνια αργότερα, το 1925, δημιουργεί μια μικρή βιοτεχνία που παρήγε συρματοπλέγματα. Η βιοτεχνία πηγαίνει καλά και επτά χρόνια αργότερα, το 1932, οι επιχειρηματικές ασχολίες της οικογένειας μετεγκαθίστανται στην οδό Πειραιώς και η νέα εταιρεία, βιομηχανική πλέον, φέρει την επωνυμία Ελληνικά Συρματοουργεία Θ. Α. Αγγελόπουλος & Υιοί. Η παραγωγική δραστηριότητα του νέου εργοστασίου έχει διευρυνθεί και τώρα πια, εκτός από σύρματα και πλέγματα, παράγει τσαρουχόπροκες και πεταλόκαρφα. Σε αυτή λοιπόν την εξαιρετικά σημαντική περίοδο της ελληνικής βιομηχανίας η παραγωγική δραστηριότητα της οικογένειας Αγγελόπουλου γνωρίζει νέες επιτυχίες» (ΤΟ ΒΗΜΑ, 25/6/2000).

Στη περίοδο 1902 – 1910 ιδρύεται και η γνωστή τσιμεντοβιομηχανία «Τιτάν ΑΕ» και στα 1912 μπαίνει στο Χρηματιστήριο. Αυτές οι εξελίξεις, απλά παραδείγματα μεταξύ άλλων επιχειρήσεων, δείχνουν τη δυναμική του Ελληνικού καπιταλισμού πέρα φυσικά από τα γνωστά παραμύθια περί φτωχών και τίμιων επιχειρηματιών – ιδρυτών και τα ρέστα, παραμύθια που άλλωστε ακολουθούν και (εν πολλοίς) χαρακτηρίζουν τον Ελληνικό εφοπλισμό κ.ά., με τα μύρια όσα «εργατικά ατυχήματα», «ναυάγια» κλπ. Ο Ελληνικός καπιταλισμός, το σκληρό του πρόσωπο το έδειξε όσο καλύτερα μπορούσε στην ιστορική του διαδρομή, από την οποία δεν εξαιρείται βέβαια και η περίοδος της τριπλής κατοχής 1941 – 1944.

Ποια ήταν η στάση και η θέση της Ελληνικής μικροαστικής τάξης απέναντι σε αυτές τις εκρηκτικές εξελίξεις; Στον βενιζελισμό είδε, αναμφίβολα, τον αφιομισμένο εθνικισμό του αλυτρωτισμού και του γεωγραφικού επεκτατισμού, του ιμπεριαλισμού, της αστικής τάξης για να «μαζευτεί» αργότερα στο καβούκι της μετά τη μικρασιατική καταστροφή πίσω από τον κωνσταντινισμό και την ανοχή των πραξικοπημάτων του μεσοπολέμου που δεν εξέφραζαν, σε τελευταία ανάλυση, παρά και την ίδια τη δική της μεσοβέζικη στάση απέναντι στα πρωτόγνωρα κοινωνικά φαινόμενα. Είδη στ δικτατορία της 4ης Αυγούστου μια «σταθεροποίηση» που ήταν επίπλαστη μέσα στη δίνη του επερχόμενου ιμπεριαλιστικού πολέμου.

Στη διάρκεια της Κατοχής είδε στα σοσιαλ – πατριωτικά και εθνικιστικά συνθήματα του ΕΑΜ την «αντανάκλασή» της και την ίδια της την εικόνα στα αόριστα κι εθνικο-πατριωτικά συνθήματα της «λαοκρατίας», της «λευτεριάς», της Ελλάδας «μας». Αν κι εξαθλιώθηκε απόλυτα, πίστεψε στα εθνικο-πατριωτικά συνθήματα κι αγωνίστηκε μέχρι να έρθει σ' αντιπαράθεση με το «φάντασμα του κομμουνισμού» του Δεκέμβρη, αφού το καλλιέργησε πρώτα κατάλληλα ο άνθρωπος των Άγγλων, ο Γεώργιος Παπανδρέου. Παρά τη συμμετοχή στα Δεκεμβριανά, στις απεργίες της Κατοχής και πιο μετά, η αντίδραση υπήρξε πολύ σκληρή απέναντι στα μεσοβέζικα στρώματα και γρήγορα ξεκαθάρισε το τοπίο. Το δεύτερο αντάρτικο και ο αγώνας του ΔΣΕ δόθηκαν χωρίς τη μαζική συμμετοχή της Ελληνικής μικροαστικής τάξης που υπέστη κόπωση, τλαιπωρίες και δυσχέρειες και πάνω απ' όλα ήθελε «ταξική ειρήνη», επιστροφή στην «ελευθερία» του Παπανδρέου, δηλαδή την αμερικανοκρατία.

Ο αγώνας της Ελληνικής μικροαστικής τάξης έμελλε πια να είναι διαφορετικός. Το κεφάλαιο επέβαλλε την σκληρή αποικιακή πολιτική της εσωτερικής μετανάστευσης όταν τα χωριά είχαν ήδη καταστραφεί για να μην βρίσκει βάσεις ανεφοδιασμού ο ΔΣΕ. Οι παραδοσιακές ασχολίες στην ύπαιθρο καταργήθηκαν και οι μόνες επαγγελματικές ευκαιρίες ήταν πια στις πόλεις σαν μικροπωλητές, οικοδόμοι, μικροεπιχειρηματίες οι πιο τυχεροί, μικρέμποροι στη λιανική πώληση, πολλές φορές με δυο δουλειές. Ο αγώνας της Ελληνικής μικροαστικής τάξης είναι αλήθεια πως στη δεκαετία του 60 και 70 είχε αποτελέσματα. Αποκτήθηκε μικροιδιοκτησία, σπούδασε τα παιδιά της, με τον ιδρώτα και τους αγώνες της, απαλλοτρίωσε την όποια μικρή περιουσία στην ύπαιθρο για να ευδοκιμήσει στον νέο «παράδεισο» των πόλεων, ειδικά της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.

Αν ο αγώνας της Ελληνικής μικροαστικής τάξης απέδωσε σε κάτι, αυτό δεν ήταν τόσο τα υλικά μέσα της και η μικροιδιοκτησία που άλλωστε καθόρισε τόσο την ταξική της φύση όσο και την ταξική της θέση. Απέδωσε περισσότερο στη μόρφωση των παιδιών του λαού με την ελεύθερη και δωρεάν παιδεία, προϊόντων της φωτισμένης αστικής σκέψης δασκάλων και επιστημόνων της συντηρητικής παράταξης, όπως του Ευ. Παπανούτσου. Η παιδεία και τα εθνικά θέματα όπως το Κυπρακό δεν έπαψαν ποτέ ν' απασχολούν την μικροαστική τάξη και καθόρισαν την αρνητική της στάση απέναντι στη δικτατορία, την ανοχή της στη κυβέρνηση του Καραμανλή όπως και αργότερα την εμπιστοσύνη και ανοχή της απέναντι στις κυβερνήσεις του Ανδρέα Παπανδρέου και του ΠΑΣΟΚ.

Τελευταία ακούγονται απόψεις όπως οι ακόλουθες:

«Ο «νεοέλληνας» δεν είναι κοινωνική τάξη, ούτε προσεγγίζεται ταξικά αλλά μορφή κοινωνικής συνείδησης που αντιστοιχεί σε μια συγκεκριμένη φάση ανάπτυξης της κεφαλαιοκρατίας στην Ελλάδα και αυτή την ανάπτυξη αντανακλά. Ελληνικός

Μοντερνισμός βασικά ΔΕΝ υπάρχει, μάς ήρθε «εισαγόμενος» από τα έξω όπως φυσικά και δεν υπάρχει μετα-μοντερνισμός γενικότερα, αφού ο τελευταίος είναι ο «καλός κλασικός Μοντερνισμός» της ορθολογικής συσσώρευσης του κεφαλαίου, μόνο που αυτή η συσσώρευση στη Δύση (λόγω Κίνας και όχι μόνο φυσικά), έχει γίνει ιδιαίτερα ελαστική αφού ΟΛΕΣ οι σφαίρες της ζωής μας πια, περνούν από την εμπορευματική παραγωγή».

Ότι ο νεοέλληνας είναι τάχα «μορφή κοινωνικής συνείδησης» γενικά και αόριστα η οποία μάλιστα «αντιστοιχεί σε μια συγκεκριμένη φάση ανάπτυξης της κεφαλαιοκρατίας στην Ελλάδα» (αλλά σε ποια ακριβώς;) αλλά παρόλα αυτά ... μας ήλθε εισαγόμενος όπως και ο «μετα-μοντερνισμός» μαζί με άλλες εντελώς ακατανόητες αναφορές στη Κίνα και την «ελαστική συσσώρευση» με αποτέλεσμα το πολύ πρωτότυπο: «Όλες οι σφαίρες της ζωής μας πια, περνούν από την εμπορευματική παραγωγή», κάτι που ξέραμε ασφαλώς από την εποχή του Μαρξ.

Γιατί κάνουμε αναφορές σε τέτοια στοιχειώδη λάθη; Για τον λόγο ότι ακόμη πιο στρωχειώδη λάθη πραγματοποιούνται όταν κανείς γράφει: **«Ελληνικός Μοντερνισμός βασικά ΔΕΝ υπάρχει, μάς ήρθε «εισαγόμενος» από τα έξω όπως φυσικά και δεν υπάρχει μετα-μοντερνισμός γενικότερα, αφού ο τελευταίος είναι ο «καλός κλασικός Μοντερνισμός» της ορθολογικής συσσώρευσης του κεφαλαίου».** Μα ποια ειανι η ορθολογική τάχα συσσώρευση έξω από τα πλαίσια του διεθνούς καταμερισμού; Και τι σημαίνει ο αφορισμός πως τάχα **«Ελληνικός Μοντερνισμός βασικά δεν υπάρχει»;** Αν με τον Ελληνικό μοντερνισμό οι ψευτο – διανοήσή μας εννοεί την αστικοδημοκρατική επανάσταση ή «Ελληνικό 1905» θα το βρει στα 1909 με υλική και ταξική βάση σε ολόκλητο τον XVIII και XIX αιώμα, σύμφωνα με όσα είπαμε ήδη. Όσο για τον «μετακοντερνισμό» καλά θα κάνει η αστική και ψευτο – αριστερή διανοήση να διαβάσει άλλη μια φορά τον **«Ιμπεριαλισμό»** του Λένιν.

Ψάχνοντας για το «μετα ...» χάνει πάντα την ίδια την ουσία. Στην πραγματικότητα, το «μοντέρνο» είναι ήδη παρελθόν σαν κατάσταση και χρόνος, ο «μετα – μοντερνισμός» εί είναι ένα κληρονομικό του «μοντέρνου» που έχει ήδη παρέλθει (από τη δεκαετία του 1960) και μένουν χιμαιρικές και άδειες «φιλοσοφικές» κατηγορίες σ' έναν κόσμο που είναι παρελθόν από καιρό.